

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie: „Przyłączenie europejskich wysp energetycznych: wzrost, konkurencyjność, solidarność i rozwój zrównoważony na wewnętrznym rynku energii UE” (opinia rozpoznawcza na wniosek prezydencji cypryjskiej)

(2013/C 44/02)

Sprawozdawca: **Pierre-Jean COULON**

Dnia 18 lipca 2012 r. prezydencja cypryjska Unii Europejskiej, działając na podstawie art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, postanowiła zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie:

„Przyłączenie europejskich wysp energetycznych: wzrost, konkurencyjność, solidarność i rozwój zrównoważony na wewnętrznym rynku energii UE” (opinia rozpoznawcza na wniosek prezydencji cypryjskiej).

Sekcja Transportu, Energii, Infrastruktury i Społeczeństwa Informacyjnego, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 26 listopada 2012 r.

Na 485. sesji plenarnej w dniach 12-13 grudnia 2012 r. (posiedzenie z 13 grudnia) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 159 do 5 – 13 osób wstrzymało się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 Specyfika „wysp energetycznych” w szerokim rozumieniu tego pojęcia stawia w niekorzystnej sytuacji określane tym mianem kraje i regiony w Europie, tak pod względem gospodarczym, jak i społecznym czy ekologicznym, gdyż w wielu przypadkach są one bardzo zależne od importowanych paliw kopalnych. Zjawisko to sprzyja powstawaniu znacznych różnic cen i, co za tym idzie, nierówności między poszczególnymi obszarami europejskimi z punktu widzenia solidarności i jednolitego ich rozwoju.

1.2 EKES zgadza się na wytyczony przez Radę Europejską w lutym 2011 r. cel dotyczący wyeliminowania zjawiska wysp energetycznych. Z myślą o jego realizacji popiera zwłaszcza inicjatywy dotyczące umocnienia, w odniesieniu do priorytetowych szlaków przesyłu, energetycznych połączeń międzysystemowych pomiędzy państwami Unii Europejskiej. Połączenie międzysystemowe wysp energetycznych z sieciami krajów trzecich może być priorytetem w sytuacji, gdy rozwiązanie to jest najwłaściwsze, jeśli chodzi o zapewnienie tym wyspom zaopatrzenia w energię i jego dywersyfikacji.

1.3 Nie wszystkie państwa członkowskie wykazujące cechy wysp energetycznych znajdują się w takiej samej sytuacji pod względem produkcji i możliwości importu energii. Poza rozwijaniem połączeń międzysystemowych, co jest koniecznością z punktu widzenia wszystkich wysp energetycznych i dla pozostałych państw członkowskich UE, należy odpowiednio dostosować do poszczególnych sytuacji rozwiązania energetyczne związane z zasobami lokalnymi.

1.4 Ze względu zwłaszcza na państwa bałtyckie i kraje Europy Wschodniej i Środkowej, EKES wzywa do podjęcia wysiłków zmierzających do wyeliminowania występujących między Rosją a UE różnic w interpretacji zasad rynków energetycznych i dostaw energii oraz do wprowadzenia zapisu w tej sprawie w umowach międzynarodowych. Jedną z tych umów mogłaby przyjąć formę nowego porozumienia w sprawie partnerstwa i współpracy, w którym podkreślono by zwłaszcza kwestie energetyczne (zob. rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 12 września 2012 r. w sprawie rocznego sprawozdania Rady dla Parlamentu Europejskiego na temat wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa (12562/2011 – 2012/2050(INI)).

1.5 Jeśli zaś chodzi o wspólnotę energetyczną Europy Południowo-Wschodniej, EKES z całą mocą wzywa do przewidzenia w jej ramach konsultacji i integracji z krajami trzecimi oraz do uwzględnienia nowego aspektu dotyczącego „działań zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego”.

1.6 Niektóre europejskie państwa i regiony wyspiarskie bez wątplenia znajdują się w szczególnej sytuacji. Ze względu na swoje położenie geostrategiczne Republika Cypryjska mogłaby faktycznie stać się ważnym węzłem energetycznym, zarazem pod względem odnawialnych źródeł energii, jak i przesyłu gazu. Ogólnie rzecz biorąc na wyspach należy rozwinąć rodzimą produkcję energii. Z tego punktu widzenia mogłyby one znakomicie spełniać rolę laboratoriów doświadczalnych służących testowaniu i weryfikowaniu nowych technologii energetycznych. Przy przydzielaniu środków wspólnotowych na działania w zakresie rozwoju i demonstracji mogłyby być stosowane kryteria oceny uwzględniające specyfikę i potrzeby tych regionów. Ten wspólny wysiłek mógłby przyczynić się do złagodzenia trudności w zakresie zaopatrzenia w energię, z którymi się one borykają ze względu na swoje niedostateczne powiązanie z resztą Europy.

1.7 EKES zaleca, by jednocześnie zachęcać do umocnienia połączeń międzysystemowych, opracowywania rodzimych odnawialnych źródeł energii oraz stosowania środków w zakresie efektywności energetycznej i optymalizacji popytu na energię. Kryteria oceny stosowane do unijnych programów dotyczących tych dziedzin powinny uwzględniać cel odnoszący się do zmniejszenia występowania zjawiska wysp energetycznych, zwłaszcza na etapie wyboru projektów infrastruktury energetycznej stanowiących przedmiot wspólnego zainteresowania.

1.8 W każdym razie jeśli UE, w porozumieniu z państwami członkowskimi, przedstawicielami przemysłu i społeczeństwa obywatelskiego na tych obszarach, nie podejmie odpowiednio szybko inicjatyw zmierzających do stopniowego wyeliminowania zjawiska wysp energetycznych, dużo trudniej będzie w pełni zrealizować cele strategii „Europa 2020” i wyciągnąć wszelkie możliwe korzyści z podjętych już wspólnych wysiłków na rzecz wzrostu i konkurencyjności UE.

1.9 EKES uważa, że w tym kontekście ubóstwo energetyczne nie może być już dłużej uznawane za problem wyłącznie krajowy, czy tylko lokalny, któremu można zaradzić jedynie w ramach polityki społecznej. Wziąwszy pod uwagę fakt, że niektóre z głównych przyczyn tego ubóstwa leżą poza ramami wyłącznie krajowymi, EKES pragnie, by polityka energetyczna UE oddziaływała na znaczne nierówności, które przyczyniają się do tego stanu rzeczy. Wobec tego konkretne środki polityczne należy oceniać pod kątem ich oczekiwanego wpływu na czynniki, które mogłyby pogłębić albo też zmniejszyć ubóstwo energetyczne.

1.10 EKES sądzi, że występowanie zjawiska wysp energetycznych pociąga za sobą koszty, które ponoszą wszyscy. Należy ten koszt oszacować, a rozwiązania służące jego zmniejszeniu muszą wpisywać się w podejście ogólne: należy sfinalizować prace nad europejską polityką energetyczną i przewidzieć w jej ramach środki działania, które odpowiadałyby stopniowi wzajemnej zależności między państwami członkowskimi oraz trudnościami, jakie one napotykają. Aby lepiej zrozumieć całkowity wpływ tego zjawiska, EKES z całą mocą wzywa Komisję Europejską do przeprowadzenia wyczerpującego badania na temat związanego z występowaniem wysp energetycznych kosztu zaniechania integracji europejskiej w zakresie energetyki.

1.11 EKES opowiada się za przejrzystą, globalną i ścisłą oceną kosztów, w tym kosztów zewnętrznych, paliw kopalnych oraz energii ze źródeł odnawialnych, włączając w to koszty pośrednie związane z umocnieniem sieci, rezerwowymi zdolnościami wytwórczymi i koniecznym wsparciem dla technologii ekologicznych. Ocena ta jest konieczna, by jak najlepiej pokierować wyborem inwestycji i odpowiednich polityk, zwłaszcza w perspektywie znacznego rozwoju produkcji energii odnawialnej na terenie niektórych wysp energetycznych z myślą o jej eksportowaniu do państw Unii Europejskiej i krajów trzecich.

2. Wstęp: wyspy energetyczne o różnorodnych uwarunkowaniach geograficznych i politycznych

2.1 Wniosek prezydencji cypryjskiej jest dodatkowym przykładem wskazującym na konieczność europeizacji polityki energetycznej i utworzenia europejskiej wspólnoty energetycznej, co zalecał EKES⁽¹⁾. Do realizacji tego zamierzenia potrzebna jest większa spójność terytorialna i jednolita wizja rozwoju regionów Europy. Cel dotyczący lepszego połączenia wysp energetycznych UE jest wobec tego zatem ściśle powiązany z wytyczeniem konkretnych kierunków działań służących poprawie współpracy w zakresie energetyki, do czego wezwano w opinii ze stycznia 2012 r. na temat zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego we wprowadzenie przyszłej wspólnoty europejskiej w zakresie energii⁽²⁾.

2.2 W kontekście wniosku prezydencji cypryjskiej i dyskusji prowadzonych na poziomie europejskim (zob. zwłaszcza pkt 5 konkluzji Rady Europejskiej z dnia 4.2.2011 r., EUCO 2/1/11 REV 1) pojęcie wysp energetycznych odnosi się w niniejszej opinii do obszaru wyspiarskiego lub kontynentalnego, który nie dysponuje rodzimymi źródłami energii lub posiada je tylko w niewielkim zakresie, jest niedostatecznie połączony z sieciami przesyłu energii i, co za tym idzie, w wielu wypadkach zależy od zewnętrznego źródła lub dostawcy energii. Różnice między bilansami energetycznymi państw członkowskich ukazują wyraźne linie podziałów między nimi. Pojęcie wyspy energetycznej ma więc charakter zarówno techniczny, jak i (geo)polityczny (zależność od jednego dostawcy).

2.3 Wśród kwestii, które należy uwzględnić, można wymienić zwłaszcza brak połączeń międzysystemowych, zależność od jednego źródła lub dostawcy energii, oddalenie od miejsc produkcji lub szlaków przesyłu energii, koszty inwestycji w stosunku do rozmiaru rynku, trudności związane ze zmianą silnych tendencji polityki energetycznej poszczególnych krajów, specyfikę geograficzną lub klimatyczną.

2.4 Jeśli przyjmiemy definicję Eurostatu, Unia Europejska liczy kilkaset wysp charakteryzujących się różnymi rozmiarami i statusami. Poza czterema państwami członkowskimi – Cyprem, Republiką Irlandii, Maltą i Zjednoczonym Królestwem – w Europie ponad 286 wysp jest zamieszkałych łącznie przez ponad 10 mln osób: chodzi tu o wyspy na Morzu Północnym i Bałtyku, najbardziej oddalone regiony trzech państw członkowskich (są to: Wyspy Kanaryjskie w przypadku Hiszpanii, Madera i Azory w przypadku Portugalii, Réunion, Majotta, Gujana, Martynika, Gwadelupa, wspólnota Saint-Martin w przypadku Francji). W niniejszej opinii poszczególne wyspy należące do państw członkowskich, w tym regiony najbardziej oddalone, nie zostały uwzględnione indywidualnie.

2.5 Pewien rodzaj wysp energetycznych jest wynikiem przede wszystkim XX-wiecznej historii. Półwysp Iberyjski wciąż pozostaje swojego rodzaju wyspą energetyczną, gdyż reżim frankistowski i rząd Salazara wybrały samowystarczalność w większości obszarów polityki związanej z sieciami, w związku z czym sieć transportu, zwłaszcza kolejowego, i sieć przesyłu energii były w bardzo niewielkim stopniu powiązane ze światem zewnętrznym, zwłaszcza z resztą kontynentu europejskiego poprzez Francję. Sytuacji tej nie udało się zmienić w ciągu ostatnich dwudziestu lat ze względu na znaczny opór społeczności lokalnych wobec różnorodnych projektów dotyczących wzmocnienia sieci przecinających Pireneje. Problem ten jest obecnie rozwiązywany: nowe połączenie linii elektrycznych prądu stałego umożliwi niebawem wymianę z południowo-zachodnimi obszarami śródziemnomorskimi. Jednak poza umocnieniem międzysystemowych połączeń sieci elektrycznej między Francją a Hiszpanią (moc przesyłowa tych połączeń wzrośnie w 2014 r. z 1 400 do 2 800 MW) bez wątpienia trzeba będzie przewidzieć w nadchodzących latach jeszcze inne

(1) Dz.U. C 68 z 6.3.2012 r., s. 15–20.

(2) Ibid.

szlaki przesyłu energii między Półwyspem Iberyjskim a pozostałym obszarem kontynentu europejskiego. Należy poprzeć cel dotyczący osiągnięcia do 2020 r. zdolności przesyłowej na poziomie 4 000 MW, zwłaszcza za pomocą nowego między-systemowego połączenia sieci elektrycznych wzdłuż wybrzeży atlantyckich. Zamierzenie to należy wpisać na listę projektów będących przedmiotem wspólnego zainteresowania w UE, która zostanie ustanowiona w ramach rozporządzenia w sprawie wytycznych dotyczących transeuropejskich sieci infrastruktury.

2.6 Państwa bałtyckie (Litwa, Łotwa, Estonia) także stanowią wyspy energetyczne w stosunku do UE, gdyż ich sieci całkowicie zależą od dawnego „wyłączonego” partnera, Rosji (oraz w mniejszym stopniu od Białorusi). Stanowią one priorytet europejskiej integracji energetycznej; paradoksem jest, by trzy państwa bałtyckie w pełni należały do unii politycznej, nie mogąc do tej pory czerpać korzyści związanych z wewnątrz-europejską integracją i solidarnością w kwestiach energetycznych. Jak można zgodzić się na to, by zależały one od kraju trzeciego, zresztą od niedawna członka WTO, który nie przestrzega norm europejskich w zakresie dostępu do sieci, nie przystąpił do Europejskiej karty energetycznej i nie sprzyja umocnieniu połączeń międzysystemowych krajów Europy Środkowej i Wschodniej? EKES z całą mocą wzywa więc do zmniejszenia różnic między rynkiem energetycznym Rosji i Europy oraz do przyjęcia nowej, ambitnej i globalnej umowy o partnerstwie i współpracy, obejmującej odrębny rozdział poświęcony współpracy w dziedzinie energetyki (zob. rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 12 września 2012 r. w sprawie rocznego sprawozdania Rady dla Parlamentu Europejskiego na temat wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa (12562/2011 – 2012/2050(INI)).

2.7 Południowo-wschodnie obszary Europy (Bałkany) stanowią region tranzytowy i postępy niektórych państw na drodze do przystąpienia do UE (Chorwacji, ale także Serbii, Czarnogóry, BJRМ itd.) wymagają zmian w stosunkach zwłaszcza z państwami sąsiednimi należącymi do UE (Rumunią, Bułgarią, Grecją, Słowenią, Austrią, a niebawem także z Chorwacją). Utworzenie wspólnoty energetycznej w tym regionie jest przejawem zmian w świadomości na temat tych kwestii i projekt ten należy wspierać i rozwijać, zwłaszcza dzięki skutecznym i przejrzystym konsultacjom na temat strategii energetycznych z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego z tego regionu.

2.8 Ogólnie rzecz ujmując wszystkie państwa członkowskie UE znajdują się w sytuacji ścisłej współzależności. Niektóre z nich, zwłaszcza te położone w Europie Środkowej i Wschodniej (szczególnie zaś Węgry), choć nie są wyspami energetycznymi w ścisłym rozumieniu tego pojęcia, są w bardzo znacznym stopniu uzależnione od swych sąsiadów. EKES uważa, że w tej sytuacji niezbędne jest prowadzenie wspólnej polityki energetycznej odpowiadającej stanowi faktycznemu w tej dziedzinie. W związku z tym konieczna staje się ogólna debata unijna na temat większej solidarności wewnątrz-wspólnotowej. O aspekcie tym przypomniano w art. 194 TFUE.

3. Zjawisko wysp energetycznych źle wpływa na wyniki gospodarcze Europy i jest szkodliwe z punktu widzenia wymiaru społecznego

3.1 Zjawisko wysp energetycznych dotyczy bardzo zróżnicowanych sytuacji, jednak jego skutki są niemal identyczne

w każdym przypadku. Skutki te prawie zawsze znajdują odzwierciedlenie w:

- zwiększonej niepewności dostaw energii;
- wahaniach cen (częsta tendencja zwyżkowa) oraz w zależnej działalności przemysłowej i handlowej;
- większym ubóstwie energetycznym ludności tych państw czy regionów;
- negatywnym wpływem na konkurencyjność gospodarczą;
- zwiększonej presji na środowisko;
- niestabilnych relacjach politycznych i gospodarczych między Unią Europejską a krajami trzecimi.

3.2 Popyt na energię na wyspach energetycznych jest wysoki i stale rośnie, podobnie jak na pozostałych obszarach UE. W tych warunkach skutki zaopatrzenia potencjalnie mniej pewnego, a w każdym razie droższego, mają silny negatywny wpływ na konkurencyjność gospodarczą wysp energetycznych. Niektóre sektory przemysłowe, i co za tym idzie zatrudnienie, mogą być zagrożone, gdyż pewne rodzaje działalności stają się niedostatecznie rentowne.

3.3 Także wysokie ceny energii poważnie ciążyą na budżecie gospodarstw domowych. Ubóstwo energetyczne od lat było uważane za problem wyłącznie krajowy czy lokalny. W istocie bezpośrednie interwencje mające pomóc poszczególnym jednostkom są domeną władz tych szczebli. Jednakże niektóre główne przyczyny ubóstwa energetycznego przekraczają ramy wyłącznie krajowe, a polityka energetyczna UE, dzięki działaniom ukierunkowanym na podstawowe nierówności w tej dziedzinie, musi także przyczyniać się do zmniejszenia tego zjawiska.

3.4 Częstokroć bardzo silna zależność od paliw kopalnych, zwłaszcza od ropy naftowej, sprawia, że na wysokim poziomie utrzymują się emisje CO₂. Biorąc pod uwagę normy środowiskowe (dyrektywa w sprawie emisji przemysłowych) i ogólne dążenie do ochrony zdrowia ludzi, należy przeprowadzić znaczne inwestycje, by zmniejszyć te emisje. Również te koszty muszą zostać uwzględnione w rachunku płaconym za energię przez wyspy energetyczne.

3.5 Należy lepiej ocenić skutki zjawiska wysp energetycznych, tak pod względem wzrostu gospodarczego, konkurencyjności i zrównoważonego rozwoju obszarów nim dotkniętych, jak i solidarności, spójności oraz uszczuplenia dochodów z punktu widzenia reszty obszarów UE, w chwili gdy brak jest całościowego rynku energii, który by dobrze funkcjonował w każdym miejscu Unii. EKES sądzi, że występowanie wysp energetycznych pociąga za sobą koszty ponoszone przez wszystkich. Należy ten koszt oszacować, a rozwiązania służące

jego zmniejszeniu muszą wpisywać się w podejście ogólne: należy sfinalizować prace nad europejską polityką energetyczną i przewidzieć w jej ramach środki działania, które odpowiadałyby stopniowi wzajemnej zależności między państwami członkowskimi oraz trudnościami, jakie one napotykają.

3.6 Poza wykazaniem korzyści płynących ze zwiększonej integracji europejskiej, celem jest również promowanie rozwoju przemysłowego i co za tym idzie – zatrudnienia. Konkurencyjność przemysłu europejskiego zależy od wielu elementów, których władze publiczne nie kontrolują wcale lub na które mają tylko niewielki wpływ. Wyzwanie w tej dziedzinie polega więc na uniknięciu sytuacji, gdzie polityka energetyczna, na którą UE może i musi wpływać, stałaby się czynnikiem ograniczającym wzrost i zatrudnienie. EKES wnosi więc, by państwa członkowskie i Komisja Europejska dłużej nie zwlekały z zastosowaniem środków, które już zidentyfikowano i które mogłyby zmniejszyć koszty energii oraz zwiększyć bezpieczeństwo dostaw energii, takich jak np.: lepsza koordynacja decyzji krajowych dotyczących energetyki oraz wspólne planowanie infrastruktury i sieci, utworzenie europejskich grup zakupujących paliwa kopalne i, w razie potrzeby, europejski mandat negocjacyjny do negocjacji z partnerami zewnętrznymi.

4. Jakie rozwiązania? Rozwijanie odnawialnych źródeł energii oraz wzmocnienie infrastruktury sieciowej

4.1 Na obecnym etapie najbardziej interesujące zdają się dwa rozwiązania: z jednej strony lepsze połączenia międzysystemowe wysp energetycznych z rynkiem wewnętrznym energii (infrastruktura i organizacja rynku), by zwiększyć faktyczną solidarność i dostosować organizację techniczną sieci europejskiej do celów politycznych i legislacji UE, a z drugiej – promowanie alternatywnych źródeł energii, a konkretnie produkcja lokalna energii ze źródeł odnawialnych. Pociąga to za sobą konieczność wykazania ich potencjału, jeśli taki istnieje, i zaproponowania działań służących pełnemu i rzetelnemu wykorzystaniu go. Ponadto wspieranie efektywności energetycznej i zarządzania popytem poprzez inteligentne sieci może przyczynić się do optymalizacji popytu na energię.

4.2 Komisja Europejska już rozpoczęła prace nad ważną reformą europejskiej polityki wspierania infrastruktury energetycznej, zwłaszcza połączeń międzysystemowych (zob. instrument „Łącząc Europę”), na temat której EKES wydał pozytywną opinię⁽³⁾. Można by jednak posunąć się jeszcze dalej, jeśli chodzi o wspólne planowanie infrastruktury, co EKES zaleca w opinii w sprawie europejskiej wspólnoty energetycznej⁽⁴⁾. Jeśli chodzi o energię elektryczną, Rada Europejska w 2002 r. wyznaczyła państwom członkowskim cel w zakresie zbudowania wzajemnych połączeń przesyłowych odpowiadających przynajmniej 10 % mocy zainstalowanej. Daleko nam jeszcze do osiągnięcia tego odsetka na niektórych europejskich granicach energetycznych, na których wciąż występują zatory.

4.3 Masowy szybki rozwój produkcji energii odnawialnej na Morzu Północnym oraz energii słonecznej i wiatrowej na południu Europy będzie wymagał nowej infrastruktury, bardziej inteligentnej, by jak najlepiej połączyć ją z wielką siecią europejską. Rozwój takich „inteligentnych sieci” może pozwolić na zmniejszenie zużycia energii o 9 % do roku 2020, a emisji CO₂ – o 915 %. Zainstalowanie inteligentnych sieci i mechanizmów zarządzania popytem może być łatwiejsze na mniejszych rynkach i może szybciej przynieść lepsze rezultaty. W połączeniu ze wzmocnionymi środkami efektywności energetycznej może znacznie przyczynić się do optymalizacji popytu na energię. Znaczne inwestycje, które należy przeprowadzić, trzeba rozważać w kontekście całkowitej kontroli nad działaniami w tej dziedzinie, zmniejszenia wysokości rachunków za energię przy wzrastających cenach i mniejszym zapotrzebowaniu na inwestycje w zdolności generowania energii konwencjonalnej (zmniejszenie wielkości zwrotu ze sprzedaży) lub energii ze źródeł odnawialnych.

4.4 Ogólnie ENTSO-E ocenia, że w ciągu najbliższych dziesięciu lat trzeba będzie zbudować w Europie 52 300 km nowych linii wysokiego napięcia, co oznacza zainwestowanie ogólnie 104 mld euro, w związku z realizacją około stu projektów priorytetowych, z czego 80 % związane jest z rozwojem odnawialnych źródeł energii. Kwestia skali na wyspach energetycznych, które dysponują potencjałem w tej dziedzinie, sprawia, że włączenie odnawialnych źródeł energii jest jeszcze trudniejsze, jeśli ich sieć jest niewielka. Zdolność produkcyjna instalacji przemysłowych w zakresie energii z odnawialnych źródeł (w przeciwieństwie do produkcji zdecentralizowanej) może stanowić stosunkowo wysoki odsetek produkcji lub zużycia, czego skutki, zwłaszcza okresowość dostaw, są trudne do kontrolowania.

4.5 Wzmocnienie połączeń międzysystemowych jest więc kwestią istotną dla zwiększenia bezpieczeństwa dostaw, ale także dla znalezienia lepszej równowagi między produkcją a zużyciem energii w poszerzonej sieci, w kontekście intensywnego rozwoju energii ze źródeł odnawialnych. Dotyczy to również konwencjonalnych zdolności produkcyjnych, które przejmują produkcję w chwili zaprzestania albo znacznego spowolnienia produkcji energii odnawialnej.

4.6 Rozwój energii odnawialnej wymaga elastycznych rezerwowych zdolności wytwórczych, które będą odpowiednio dostosowane i będą mogły funkcjonować w systemie niskiego obciążenia podstawowego (*low baseload*). Płynny gaz ziemny (LNG) może być odpowiedzią na zależność od jedynego dostawcy gazu i na stosowane przez niego wysokie ceny, a jednocześnie jest to rozwiązanie bardziej elastyczne i mniej kosztowne niż ropa naftowa, umożliwiające zarazem równoczesny rozwój energii odnawialnej. Rozwój LNG pociąga jednak za sobą konieczność dokonania znacznych inwestycji w infrastrukturę portową i infrastrukturę służącą składowaniu.

⁽³⁾ Dz.U. C 143 z 22.5.2012 r., s. 125–129.

⁽⁴⁾ Zob. przypis 1.

4.7 EKES jest przekonany, że przyszłość europejskiego systemu energetycznego zależy zwłaszcza od lepszych połączeń międzysystemowych i rozwoju energii odnawialnych, szczególnie w odniesieniu do wysp energetycznych, tak aby zwiększyć bezpieczeństwo dostaw. Wciąż przeważać będzie korzystanie z paliw kopalnych, jednak zwiększenie produkcji energii odnawialnej sprawi, że niezbędne będzie zdecydowane wzmocnienie sieci na poziomie krajowym i europejskim (zob. opinię EKES-u w sprawie planu działania w zakresie energii do roku 2050 oraz tzw. opcję „no regret”) ⁽⁵⁾.

4.8 Niemniej nie da się tego skutecznie osiągnąć bez przejrzystej, całkowitej i dokładnej oceny kosztów. Potrzebna jest możliwie najbardziej obiektywna wiedza na temat kosztów, w tym zewnętrznych, energii z paliw kopalnych, a także dodatkowych kosztów wynikających z użycia energii odnawialnej, by lepiej pokierować wyborem inwestycji i odpowiednich polityk. Badania tych kosztów pośrednich są często wzajemnie sprzeczne, dlatego też tym bardziej nagląca staje się potrzeba posiadania tej wiedzy.

4.9 Jeśli chodzi o energię odnawialną, ważne jest uwzględnienie jednocześnie wysokości inwestycji w nowe zdolności produkcyjne oraz kosztów związanych ze wzmocnieniem sieci i kosztów związanych z ewentualnymi subwencjami. W odniesieniu do tej ostatniej kwestii, może okazać się, że trzeba bardziej zdecydowanie wesprzeć obszary bardziej zależne pod względem energetycznym, na których do chwili obecnej odnawialne źródła energii były mniej rozwijane. Niemniej ważną sprawą będzie zadbanie o to, by tempo wzrostu produkcji energii „zielonej” było zgodne z tempem wzmocniania sieci. Ważne jest także określenie koniecznych rezerwowych zdolności wytwórczych w odniesieniu do jednostki dodatkowej produkcji energii odnawialnej. Rezerwy te można jednak importować, choć wymaga to skutecznych połączeń międzysystemowych i współpracy regionalnej i europejskiej. Warunki wspierania energii odnawialnej powinny uwzględniać ten aspekt, by zapewnić optymalne tempo rozwoju i ponoszony przez podatników koszt wsparcia.

4.10 Po ścisłym określeniu wszystkich tych kosztów trzeba będzie rozpatrzyć je w kontekście rachunku za energię wynikającego z importu paliw kopalnych, który obejmowałby wszystkie koszty, także polityczne i ekologiczne. Jest to niezbędne, by ocenić skutki – tak pozytywne, jak negatywne – dla konkurencyjności danego obszaru. To właśnie w tej perspektywie może się wpisać znaczny rozwój produkcji energii ze źródeł odnawialnych na terenie niektórych wysp energetycznych mający na celu jej eksport do innych państw Unii Europejskiej lub do krajów trzecich.

4.11 EKES pragnie, by w tej dynamice umacniania infrastruktury priorytetowo uwzględnić państwa i regiony o cechach wysp energetycznych, jako że przy określeniu wybranych szlaków przesyłu należy wziąć pod uwagę zwiększoną zależność tych obszarów. Na przykład plan działań w zakresie połączeń międzysystemowych na rynku energii państw bałtyckich (BEMIP) mógłby utorować drogę do lepszej koordynacji polityki

i lepszego koszyka energetycznego dla tego regionu. Pozwoliłoby to powiązać sieci energetyczne, zwłaszcza Litwy, Łotwy i Estonii, z siecią UE.

4.12 Ostatnio zanotowano pewne postępy we współpracy między Litwą a Łotwą. W tej dziedzinie istnieje inicjatywa przewodnia: w jej ramach Litwa zbuduje w Kłajpedzie terminal płynnego gazu, który będzie zasiliał zbiorniki w Inčukalns na Łotwie. Litwa uważa, że zbiornik ten mógłby stanowić „regionalną rezerwę gazu”. W tym kontekście EKES odsyła do swej propozycji dotyczącej wspólnego korzystania z zasobów paliw kopalnych, zwłaszcza stworzenia wspólnych grup zakupujących gaz ⁽⁶⁾. Litwa, Łotwa i Estonia rozwijają i wdrażają projekty międzysystemowych połączeń elektrycznych (LitPol Link, Nord-Balt i Estlink 2) z pozostałymi krajami UE, głównie z Polską. Jednocześnie trzy kraje bałtyckie pracują nad całkowitą integracją z europejskim systemem energetycznym poprzez połączenie swoich systemów zasilania energią elektryczną z sieciami energii elektrycznej Europy kontynentalnej, tak by działały one synchronicznie (obecnie na etapie studium wykonalności). Kraje bałtyckie wspólnie pracują także nad projektem elektrowni atomowej Visaginas, która mogłaby przyczynić się do zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego tym krajom i stać się ważnym elementem w procesie integracji z europejskim systemem przesyłu energii elektrycznej.

4.12.1 Nowy wymiar energetyczny, który charakteryzuje obecnie Cypr (znaczące złoża gazu odkryte w jego wodach terytorialnych), może przekształcić tę wyspę w ważny podmiot regionalny. Wyraźny wzrost jego środków produkcji w zakresie energii odnawialnych oraz poważne zaangażowanie w wyżej wymienione projekty mogłyby uczynić go ważnym węzłem energetycznym, nastawionym na większą integrację regionalną, podmiotem polityki sąsiedztwa w zakresie energetyki. Niedawny wybór operatorów do przyszłej eksploatacji cypryjskich złóż gazu powinien umożliwić Cyprovi ściślejszą integrację z Unią Europejską i zarazem prowadzenie aktywnej polityki sąsiedztwa.

4.13 Zależność od jednego dostawcy można ponadto zmniejszyć dzięki wdrożeniu trzeciego pakietu energetycznego. Równie istotna jest kwestia regionalnej organizacji rynków: Litwa i Estonia uczestniczą w Nord Pool Spot, tj. w rynku elektryczności państw bałtyckich i nordyckich, do którego Łotwa planuje przyłączyć się w przyszłym roku. EKES zachęca państwa bałtyckie, by poza tym szukały wspólnych odpowiedzi na swe potrzeby i pracowały nad regionalnym dialogiem w kwestiach energetycznych.

4.14 Trzeba wzmocnić połączenia międzysystemowe z sąsiadującymi z UE państwami trzecimi, które mogłyby produkować i eksportować energię do UE bądź zapewniać jej tranzyt do UE z innych miejsc produkcji. Dotyczy to zwłaszcza projektów energetycznych dla basenu Morza Śródziemnego (śródmorski plan słoneczny, Medgrid, kwestie energetyczne w ramach Unii dla Śródziemnomorza, Desertec itd.), które wymagają przyłączenia się do nich krajów (Cypr, Malta) lub regionów (Kreta, Sycylia, Korsyka, Sycylia, Baleary itd.) nimi zainteresowanych.

⁽⁵⁾ Dz.U. C 229 z 31.7.2012, s. 126–132.

⁽⁶⁾ Zob. przypis 1.

4.15 Wspólnota energetyczna [Europy Południowo-Wschodniej] musi obejmować kwestie konsultacji i integracji z krajami zewnętrznymi, a także wymiar dotyczący „działań zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego”: w tej dziedzinie swą rolę muszą odegrać wspólne komitety konsultacyjne EKES-u (BJRM, Czarnogóra, Chorwacja), jak i RSG i podobne instytucje tych krajów.

4.16 Co więcej demonstracja i rozwój energii odnawialnych mogłyby być lepiej wyeksponowane, zwłaszcza w powiązaniu z planem działania w zakresie energii do roku 2050 i z niedawno opublikowanym komunikatem w sprawie włączenia energii odnawialnej do rynku wewnętrznego (COM(2012) 271 final).

4.17 W całej UE, także na jej najbardziej odległych obszarach, konieczne jest znalezienie konkretnych rozwiązań i propozycji, w które zaangażowane byłyby:

- państwa członkowskie;
- Komisja Europejska jako niezbędny koordynator debat i propozycji rozwiązań;
- operatorzy w zakresie energetyki, zwłaszcza operatorzy sieci (elektrycznych i gazowych), bez których nie można by przewidzieć żadnych działań (fachowa wiedza techniczna, zdolności finansowe);
- samorządy terytorialne, które wspólnie z państwami członkowskimi mają zdolności decyzyjne i coraz częściej zarządzają sieciami transportu, przede wszystkim sieciami dystrybucji; Komitet Regionów może być pierwszoplanowym partnerem;

— zorganizowane społeczeństwo obywatelskie i jego organizacje, których odbiciem jest EKES: organizacje konsumentów, partnerzy społeczni, organizacje ekologiczne czy też zajmujące się walką z niestabilnymi warunkami życia, przedstawiciele mniejszości itd.

4.18 Jedynie rozwiązania opracowane w ramach działań między państwami i między operatorami mogą być skuteczne. Polityka energetyczna, tak w odniesieniu do zaopatrzenia, jak i budowy sieci, badań i rozwoju itp., nie może być przedmiotem działań kilku państw członkowskich UE, które mogą prowadzić „autonomiczną” politykę energetyczną, gdyż skutki tej sytuacji mogłyby być poważne dla pozostałych państw członkowskich. Konieczna jest ściślejsza koordynacja w odniesieniu do koszyka energetycznego, np. między państwami i regionami, które stanowią wyspy energetyczne i których politykę energetyczną cechuje wiele ograniczeń. Realizując takie założenia, te państwa członkowskie i regiony mogłyby nawet wskazać drogę do zacieśnionej współpracy na poziomie europejskim, wykraczającej poza same kwestie „suwerenności energetycznej”.

4.19 Rozwiązaniom tym – w zakresie infrastruktury, produkcji energii odnawialnej, zacieśnionej koordynacji polityki energetycznych państw członkowskich i regionów – musi towarzyszyć ściślejsze zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego w kwestie koszyka energetycznego, organizacji rynków, cen, konkurencyjności, ekologii czy też społecznej akceptacji. W tych kwestiach EKES odsyła do propozycji utworzenia forum społeczeństwa obywatelskiego dotyczącego zagadnień energetycznych, którą sformułował w ramach swych prac na temat europejskiej wspólnoty energetycznej (7).

Bruksela, 13 grudnia 2012 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Staffan NILSSON

(7) Zob. przypis 1.

ZAŁĄCZNIK

do opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

Następująca poprawka, która uzyskała poparcie co najmniej jednej czwartej oddanych głosów, została odrzucona w trakcie debaty:

Punkt 2.5

Zmienić

Pewien rodzaj wysp energetycznych jest wynikiem ~~trudności w rozwoju połączeń przede wszystkim XX-wiecznej historii~~. Półwysep Iberyjski wciąż pozostaje swojego rodzaju wyspą energetyczną, gdyż ~~nie udało się zakończyć prac nad połączeniami reżim frankistowski i rząd Salazara wybrały samowystarczalność w większości obszarów polityki związanej z sieciami, w związku z czym sieć transportu, zwłaszcza kolejowego, i sieć przesyłu energii były w bardzo niewielkim stopniu powiązane ze światem zewnętrznym, zwłaszcza z resztą kontynentu europejskiego poprzez Francję. Sytuacji tej nie udało się zmienić w ciągu ostatnich dwudziestu lat ze względu na znaczny opór społeczności lokalnych wobec różnorodnych projektów dotyczących wzmocnienia sieci przecinających Pireneje. Problem ten jest obecnie rozwiązywany: nowe połączenie linii elektrycznych prądu stałego umożliwi niebawem wymianę z południowo-zachodnimi obszarami śródziemnomorskimi. Jednak poza umocnieniem międzysystemowych połączeń sieci elektrycznej między Francją a Hiszpanią (moc przesyłowa tych połączeń wzrośnie w 2014 r. z 1 400 do 2 800 MW) bez wątpienia trzeba będzie przewidzieć w nadchodzących latach jeszcze inne szlaki przesyłu energii między Półwyspem Iberyjskim a pozostałym obszarem kontynentu europejskiego. Należy poprzeć cel dotyczący osiągnięcia do 2020 r. zdolności przesyłowej na poziomie 4 000 MW, zwłaszcza za pomocą nowego międzysystemowego połączenia sieci elektrycznych wzdłuż wybrzeży atlantyckich. Zamierzenie to należy wpisać na listę projektów będących przedmiotem wspólnego zainteresowania w UE, która zostanie ustanowiona w ramach rozporządzenia w sprawie wytycznych dotyczących transeuropejskich sieci infrastruktury.~~

Wynik głosowania:

Za: 60

Przeciw: 81

Wstrzymało się: 18